

KURUMSAL ÇÖZÜLME SÜRECİNDEKİ AKTÖR EYLEMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TÜRKİYE LİMAN ENDÜSTRİSİNDE KURUMSAL GİRİŞİMCİLER

A RESEARCH ON ACTOR ACTIONS IN INSTITUTIONAL DISRUPTING PROCESS: INSTITUTIONAL ENTREPRENEURS IN THE TURKEY'S PORT INDUSTRY

Nesli ÇANKIRI
Binali DOĞAN

Öz

Değişim öznesinin devlet olduğu araştırmalarda, sahip olduğu yasa koyma ve uygulatma yetkisi göz önüne alındığında, alandaki diğer kurumsal girişimcileri çerçeveleyen ve çoğu zaman da çıkarları lehine kısıtlayan sonuçlar ortaya konulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, bir politika transferi olarak uygulamaya konulan ve temel aktörün politik girişimci rolüyle devlet olduğu özelleştirme uygulamalarının belirli bir örgütsel alanda yarattığı değişimi kurumsal girişimcilerin eylem ve stratejilerini merkeze alarak açıklamaktır. Bu amaçla çalışmanın ikinci bölümünde araştırmaya temel oluşturan kuramsal yaklaşım ve kavramlar açıklanarak kuramsal çerçeve oluşturulmakta ve bu çerçeveye uygun olarak araştırmanın kuramsal argümanları verilmektedir. Üçüncü bölümde, politika transferine konu olan özelleştirme söyleminin ideolojik temelleri ve argümanları Türkiye liman endüstrisi özelinde tartışılmaktadır. Araştırmanın metodolojik yapısını oluşturan dördüncü bölümde, araştırmanın önemi, sınırlılıkları, katkısı ve araştırma sorusu verilerek, veri toplama ve kuramsal argümanların sınanması amacıyla kullanılan araştırma yöntemine ait süreç detaylandırılmaktadır. Dördüncü bölümde bulgular sunulmakta, “tartışma ve sonuç” adını taşıyan son bölümde ise araştırmanın kuramsal argümanları bulgular ışığında tartışılmakta, katkılar sunulmakta ve gelecek çalışmalar için öneriler sıralanmaktadır. Bu noktada, araştırmanın iki temel kuramsal katkısı olduğu düşünülmektedir. Bunlardan ilki, kurumsal girişimcilerin alandaki değişimi gerçekleştirebilmek amacıyla kendilerine destek sağlayacağını düşündükleri yeni aktör grupları yarattıkları iddiası ile kuramsal bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. İkinci olarak ise kurumsal girişimcilerin, kurumsal çözülme

* **Sorumlu Yazar:** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, ncankiri@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3827-0455.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8555-4082>

Bu makaleyi alıntılama için: Çankırı, N. ve Doğan B. (2021). Kurumsal çözülme sürecindeki aktör eylemleri üzerine bir araştırma: Türkiye Liman Endüstrisinde Kurumsal Girişimciler. *Journal of Research in Business*, 6(2), 274-302.

“Çalışmada Etik Kurul izni gerekmemektedir.”

Başvuru: 14.05.2021

Kabul: 31.05.2021

Düzeltilme: 31.05.2021

Online Yayın: 23.12.2021

sürecinde gerçekleştirdikleri eylemleri çözümlenerek kurumsal girişimcilik ve kurumsal iş literatürlerine kavramsal katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal girişimci, politik girişimci, politika transferi, kurumsal iş, genişletilmiş vaka yöntemi.

JEL Sınıflandırılması: L98, D02

Abstract

Researches, in which the state is the subject, considering the power of the state to enact and enforce laws, reveal results that delimit other institutional entrepreneurs in the field and often restrict them in favor of its interests. The purpose of this study is to explain the change, created in a specific organizational field by privatization that is implemented as a policy transfer in which the main actor is the state as a political entrepreneur, by focusing on the actions and strategies of institutional entrepreneurs. For this purpose, in the second part of the study, a theoretical framework is set up by explaining the theoretical approaches and concepts that form the basis of the research, and the theoretical arguments of the research are given by this framework. In the third part, the historical process and application areas of privatization practice about policy transfer are summarized and information is given about the privatization practices in the port industry of Turkey, which constitutes the organizational field of the research. In the fourth part, which comprises the methodological structure of the research, the process of the research method to collect data and to test the theoretical arguments is detailed, by providing the importance, limitations, contribution of the study, the research question, and the presentation of the findings. In the last part called "Discussion and Conclusion", the theoretical arguments of the research are discussed in the light of the findings, contributions are presented and suggestions for future research are listed. At this point, the research is considered to have two main theoretical contributions. The first one aims to fill a theoretical gap by claiming that institutional entrepreneurs create new actor groups that are expected to support them to create a change in the field. The second one intends to make a conceptual contribution to institutional entrepreneurship and institutional work literature by analyzing the actions taken by institutional entrepreneurs during the institutional disrupting process.

Keywords: Institutional entrepreneur, political entrepreneur, policy transfer, institutional work, extended case study

JEL Classification: L98, D02

Extended Summary

The phenomenon of change emerges as one of the most curious and well-studied research objects throughout world history. Responses that are based on change as subject are structured in theoretical studies through environmental factors and institutional entrepreneur perspectives. The institutional theory places institutional structures and actors at the center and does not deny the effect of environmental dynamics in organizational change. According to the institutional theory, the main determinant of the organizational change is the pressure created by the institutional environment; and the change of institutions, whose dominance in the field is indisputable in terms of both legal and normative terms, brings about changes to be experienced in organizational areas. Ensuring institutional change, on the other hand, is a long and arduous process – especially when given the values, norms, routines, myths, and behavioral patterns it creates. Being able to convince and convince other actors of the necessity of change, to mobilize the resources that will initiate the change process in line with their goals, is explained by institutional entrepreneurs' skills and the actions they take in theoretical studies. At the stage of realizing this change through policy changes and legal practices,

the concept of political entrepreneur emerges as the political form of institutional entrepreneurship. Political entrepreneurs, who are actors aiming to achieve change either by presenting the problems related to the current policies in effect or by creating such problems themselves, seek to achieve change in harmony with their interests through a number of abstract or concrete resources, at the point of using or ensuring the use of the legislative power. Legal changes, which have a coercive effect in achieving change, can sometimes be made through the ideas of political entrepreneurs, and often by means of the implementation of an external policy. The concept of policy transfer, which means that policies implemented in a specific place and time are put into practice at a different place in the same way or by modifying them to a certain extent, reveals an important action set that expands the range of action of political entrepreneurs. Staying ahead of any practice whose implementation is fixed as a state policy requires a much greater effort and concentrated resources for other institutional entrepreneurs in the field. In addition, the dominant desire of the new institution to replace the old one, which is tried to be functional through policy transfer, equips the political entrepreneur with stronger weapons to exclude the entrepreneurs who intend to resist the disrupting of the old institution or make an effort to maintain the previous institution through various maneuvers. In this research, we use the institutional work approach, which aims to explain the institutional change through the dynamic interaction between actors and institutional structures, to frame the change in the organizational field during the privatization processes. In order to explain how the institutional disrupting process takes place, we use the guidance of the institutional disrupting form, one of the work categories of the institutional work approach.

This study aims to explain, in the light of the theoretical arguments, what are the actions of institutional entrepreneurs in the institutional changes that resulted in the disrupting of the existing institution in the organizational field. In the privatization practices carried out in the port industry as a policy transfer, the main aim is to understand the effects of the main actors, which are considered to have institutional entrepreneurship, on the change, and with which actions they serve or resist the disrupting process. With this intention, we structure the research through three main groups of institutional entrepreneurs considered to dominate different levels of the port industry organizational field: Port managers in organizational structures (micro level), NGOs within the organizational area (meso level) and the state in the position of decision maker and enforcer (macro level). To reveal the effects of these institutional entrepreneurs on the change in the field, we use the “extended case method”, which enables theoretical generalizations from cases considered to be extraordinary, by approaching change from a micro to macro perspective. Considering the general nature of the research question and the conflicting structure of the organizational field with the basic arguments of the privatization applications, it seems appropriate to use the method starting with the intervention stage and ending with the reconstruction stage while testing the theoretical arguments of the research.

First of all, the study aims to draw the theoretical framework that will be the source of the study by giving information about the approaches and concepts that guide the research question, and then presents the theoretical arguments that help to elaborate the research question. Afterward, we discuss the ideological foundations of the privatization discourse and the main arguments of the discourse,

which is also the subject of the research, in the context of the port privatizations in Turkey. In the “Research Method and Findings” section, we ground the research purpose, importance, limitations, scope, and research question and we explain the theoretical context and model of the study, and then we summarize the research findings. In the last part, we analyze the institutional entrepreneur actions obtained from the findings under different headings and we discuss theoretical arguments in the light of the findings. The conclusion part ends with a summary of the research contributions.

The research seeks to contribute to the literature with a case considered to be ignored in the theoretical studies: the creation of an actor that will support change by the institutional entrepreneur. In this regard, the research mainly argues that when institutional entrepreneurs fail to come up with the sufficient support to introduce the change they desire in the field or when they find the support lent to be lacking due to limitations of the existing resistance, they might resort to creating a new supporting actor group. In addition to that, the research also aims to make a conceptual contribution by classifying the strategic actions developed by the institutional entrepreneurs during the disruption process of the institutions besides the actions undertaken by these institutional entrepreneurs serving the aforementioned disruption process in the light of findings.

1. Giriş

Değişim olgusu dünya tarihi boyunca en çok merak edilen ve açıklanması amaçlanan araştırma nesnelere biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişimin özne olduğu yanıtlar ise kurumsal çalışmalarda, çevresel faktörler ve kurumsal girişimci perspektifleri üzerinden yapılandırılmaktadır. Kurumsal kuram, örgütsel alanların değişiminde çevresel dinamiklerin etkisini de reddetmeyerek, merkeze kurumsal yapıları ve aktörleri koymaktadır. Kurumsal kurama göre yaşanan örgütsel değişimde temel belirleyici kurumsal çevrenin yarattığı baskılardır ve hem yasal hem de normatif açılardan alandaki hakimiyetleri tartışılmaz olan kurumların değişimi, örgütsel alanlarda yaşanacak değişimleri de beraberinde getirmektedir. Kurumsal değişimi sağlamak ise sahip olduğu değerler, normlar, rutinler, mitler ve yarattığı davranış kalıpları göz önüne alındığında uzun ve meşakkatli bir süreçtir. Alandaki diğer aktörleri değişimin gerekliliğine inandırabilmek ve ikna edebilmek, değişim sürecini başlatacak kaynakları amaçları doğrultusunda seferber edebilmek, kurumsal çalışmalarda, kurumsal girişimcilerin sahip oldukları beceriler ve gerçekleştirdikleri eylemler ile açıklanmaktadır. Bu değişimin politika değişimleri ve yasal uygulamalar aracılığı ile gerçekleştirilmesi aşamasında ise karşımıza kurumsal girişimciliğin politik formu olarak politik girişimci kavramı çıkmaktadır. Uygulanmakta olan mevcut politikalara dair sorunların ortaya konulması (veya bu sorunların bizatihi yaratılması) yoluyla değişimi sağlamayı amaçlayan aktörler konumundaki politik girişimciler, yasama gücünü kullanma ya da kullanılmasını sağlama noktasında, soyut ya da somut farklı kaynaklar vasıtasıyla çıkarları ile uyumlu değişimi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Değişimin sağlanmasında zorlayıcı bir etkiye sahip olan yasal değişimler, kimi zaman politik girişimcilerin kendi fikirleri üzerinden yapılabildiği gibi, çoğu zaman da dışarıdan transfer edilen bir politikanın hayata geçirilmesi ile sağlanmaktadır. Belirli bir yerde ve zamanda uygulanan politikaların, farklı bir yer ve zamanda aynı şekilde ya da belirli ölçülerde değişime uğratarak uygulamaya konulması

anlamını taşıyan politika transferi kavramı, politik girişimcilerin hareket alanını genişleten önemli bir eylem seti ortaya koymaktadır. Yürürlüğe konulması bir devlet politikası olarak sabitleştirilen herhangi bir uygulamanın önünde durmak alandaki diğer kurumsal girişimciler için çok daha büyük bir çabayı ve yoğunlaştırılmış kaynağı gerektirmektedir. Ayrıca, politika transferi yoluyla işlerlik kazandırılmaya çalışılan yeni kurumun eskinin yerini alma konusundaki baskın istenci, eski kurumun çözülmesine direnç göstermeye niyetli ya da önceki kurumun sürdürülmesi yönünde çaba harcayan girişimcilerin çeşitli manevralar ile oyun dışı bırakılması hususunda politik girişimciyi daha güçlü silahlarla donatmaktadır. Kurumsal değişimi aktörler ile kurumsal yapılar arasındaki dinamik etkileşim üzerinden açıklamayı amaçlayan kurumsal iş yaklaşımı, araştırmada özelleştirme süreçlerinde örgütsel alanda yaşanan değişimi çerçevelemek amacıyla kullanılmaktadır. Kurumsal çözülme sürecinin nasıl gerçekleştiğini açıklayabilmek amacıyla kurumsal iş yaklaşımının iş kategorilerinden biri olan kurumsal çözülme formunun yol göstericiliğinden faydalanılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, örgütsel alandaki mevcut kurumun çözülmesi ile sonuçlanan kurumsal değişimlerde, kurumsal girişimcilerin geliştirdikleri stratejilerin ve gerçekleştirdikleri eylemlerin neler olduğunu öne sürülen kuramsal argümanlar ışığında açıklamaktır. Bir politika transferi olarak liman endüstrisinde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarında, kurumsal girişimci özelliğine haiz olduğu düşünülen temel aktörlerin değişimdeki etkilerinin neler olduğu, hangi eylemleri ile çözülme sürecine hizmet ettikleri ya da direnç gösterdiklerinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu niyetle araştırma, liman endüstrisi örgütsel alanının farklı düzeylerinde hakimiyeti olduğu düşünülen üç temel kurumsal girişimci grubu üzerinden yapılandırılmaktadır; örgüt yapıları içerisinde (mikro düzey) liman müdürleri, örgütsel alan içerisinde (mezo düzey) STK'lar ile karar alıcı ve uygulatıcı pozisyonunda (makro düzey) devlet. Bu kurumsal girişimcilerin alandaki değişim üzerindeki etkilerinin ortaya konulabilmesi amacıyla araştırma yöntemi olarak, değişimin mikrodan makroya uzanan bir perspektifte ele alınması yoluyla, sıra dışı olarak kabul edilen vakalardan kuramsal genellemeler yapılmasını mümkün kılan “genişletilmiş vaka yöntemi” kullanılmaktadır. Araştırma sorusunun genel olma özelliği ve örgütsel alanın özelleştirme uygulamalarının temel argümanları ile çatışan yapısı göz önüne alındığında, müdahale aşaması ile başlayan ve yeniden inşa aşaması ile sonlandırılan yöntemin araştırmanın kuramsal argümanlarının sınanmasında kullanılması uygun görünmektedir.

Araştırmanın “kuramsal çerçeve ve argümanlar” adını taşıyan ikinci bölümünde araştırma sorusunun aydınlatılmasında yol göstericiliği olan yaklaşım ve kavramlar hakkında bilgi verilerek, çalışmaya kaynaklık edecek olan kuramsal çerçevenin çizilmesi hedeflenmekte ve sonrasında, araştırma sorusunun detaylandırılmasına yardımcı olan kuramsal argümanlar sunulmaktadır. “Özelleştirme Söyleminin İdeolojik Temelleri ve Türkiye’de Liman Özelleştirmeleri” başlığını taşıyan üçüncü bölümde, araştırmaya konu teşkil eden özelleştirme söyleminin ideolojik temelleri ve söylemin temel argümanları, Türkiye’deki liman özelleştirmeleri bağlamında tartışılmaktadır. “Araştırma Yöntemi ve Bulgular” adıyla dördüncü bölümde, araştırma amacı, önemi, sınırlılıkları, kapsamı ve araştırma sorusu temellendirilmekte ve çalışmanın kuramsal bağlamı ile modeli açıklanmaktadır. Dördüncü bölümü oluşturan “Araştırma Bulguları” bölümü, birincil kaynaklardan elde edilen verilerin kod ve kategorilere ayrılarak kuramsal temalara dağıtılması ile çerçevelenmektedir. “Tartışma ve sonuç”

adını taşıyan son bölümde bulgulardan elde edilen kurumsal girişimci strateji ve eylemleri farklı başlıklar altında çözümlenmekte ve kuramsal argümanlar bulgular ışığında tartışılmaktadır. Sonuç kısmı ise araştırma katkılarının özetlenmesi ile sonlandırılmaktadır.

Araştırma literatüre kuramsal çalışmalarda göz ardı edildiği düşünülen bir vaka ile katkı sunmayı amaçlamaktadır; değişime destek sağlayacak bir aktörün kurumsal girişimci eliyle yaratılması. Araştırmanın bu konudaki temel argümanı, kurumsal girişimcilerin alanda istedikleri değişimi yaratabilecek desteği sağlayamadıkları ya da mevcut direncin sınırlayıcılığı nedeniyle bu desteği yeterli görmedikleri durumlarda, kendilerinin yeni bir destekçi aktör grubu yaratabildiklerini ileri sürmektedir. Bunun yanında, kurumsal girişimcilerin kurumların çözülmesi sürecinde geliştirdikleri stratejileri ve çözümle sürecine hizmet eden eylemlerini bulgular ışığında sınıflandırarak kavramsal katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve ve Argümanlar

2.1. Kuramsal Çerçeve

Kurumsal kuramın, araştırmacılara sağladığı bakış açısı, özellikle sosyal yapıda gizli olan bilişsel aktörün kurumsal süreçlerde oynadığı değişim ajanı rolü üzerinden yapılanmaktadır (Battilana, Leca & Boxenbaum, 2009; Leca, Battilana & Boxenbaum, 2008). Kurumsal girişimci kavramı, mikro alandaki aktörün, makro kurumsal yapıya etkisinin anlaşılması (Hirsch & Lounsbury 1997; Fligstein, 2001) amacıyla, aktörlerin kurumsal yapının değişimine yönelik olarak geliştirdikleri eylemleri ve süreci açıklamayı amaçlamaktadır. Yaklaşımın temeli, kurumların etrafında şekillenen kural ve normlara, kurumsal girişimcilerin nasıl meydan okuyabildikleri, kurumlar için yıkıcı olan eylemleri nasıl geliştirebildikleri sorularına da odaklanmaktadır (Agyemang, Berg & Fuller, 2018). Bu noktada kurumsal girişimciler olarak kavramsallaştırılan aktörler, bireyler ya da bireylerin oluşturdukları ittifaklar (birey grupları) olabileceği gibi, örgütler veya örgüt toplulukları olarak da karşımıza çıkabilmektedir (Battilana, Leca & Boxenbaum, 2009). Yaklaşımında makro perspektifte bir olayın öneminin nesnel olarak verilmesinin güçlüğü, karmaşık bir sosyal ve politik sürecin sonucunda karar verildiği gerçeği ile bu sürecin ancak kurumsal aktörlerin etkinliklerinin aktif olarak desteklenmesi ya da reddedilmesi üzerinden mümkün olabileceğinin altı çizilmektedir (Munir, 2005; Munir & Phillips, 2005).

Politik girişimciler, amaçladıkları bir hedefi gerçekleştirmek ya da yeni bir yönetim tarzı gibi bir değişimi teşvik etmek amacıyla, belli bir alandaki çeşitli oyuncular arasında iş birliğini geliştirebilen aktörler (Perkmann & Spicer, 2008) ve özellikle devletin siyasi gücünü uygulayabildiği alanları kullanarak, politik süreçleri manipüle etme ve yeniden tanımlama eylemlerine girişen değişim ajanları (change agents) olarak tanımlanmaktadır (Mackenzie, 2004). Politik girişimciler, net olmayan politik durumları, dayattığı sınırlamaların da bilincinde olarak, mevcut bağlamsal süreç içerisinde eylemler üreterek yenilikleri teşvik eden “stratejik siyasi aktörler” olarak nitelendirilmekte (Mackenzie, 2004) ve kamu politikalarını tercih ettikleri statükoya doğru yönlendirmeye çalışan kişi ya da kurumlar olarak görülmektedirler (Callaghan & Sylvester, 2021). Politik girişimciler, politik

fikirlerini politik yeniliklere dönüştürme yetisine sahip olan; mevcut statükonun (status quo) politik düzenlemelerini bozma girişiminde bulunan değişim aktörleri olarak da tanımlanmaktadır (Mintrom, 2013; Mintrom, 2019). Politik girişimci kavramı literatürde, özellikle mevcut kurumun sürdürülmesi ya da çözülmesine dönük uyguladıkları siyasi hamleleri üzerinden tanımlanmakta ve bu eylemleri özelinde “kurumsal girişimci” kavramı ile eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır. Özellikle politika transferi yoluyla gerçekleştirilmesi istenen değişimlerin uygulanmasında kurumsal girişimciler, karşımıza “politik girişimciler” olarak çıkmaktadır.

Politik aktörü devlet olarak merkeze alan yeni kurumsalcılık yaklaşımlarındaki genel eğilim, siyasal kurumların politikayı şekillendirmede oynadığı rolü vurgulamaya yöneliktir. Kurumlar, içlerinde çalışan aktörlerin eylemlerini ve değerlerini yapılandırır; kurumsal çıkarlar açısından bireysel motifleri belirler, düzenler ve değiştirirler (Dolowitz & Marsh, 1996). Politika transferi kavramı, belirli bir yer ve zamanda kullanılan politikalara, yasal düzenlemelere ve kurumlara ait bilgilerin, başka bir yer ve zamanda geliştirilerek uygulanması anlamına gelmektedir (Dolowitz & Marsh 1996). Politika transferi olarak kavramsallaştırılan politik yayılımların, özellikle reform süreçlerinde gözlenen yeniden yapılanma aşamalarında (Stone, 2001) gönüllü ya da zorunlu olarak (Jakobi & Sommerer, 2012) ülkeler tarafından benimsendiği görülmektedir. Politika transferi yoluyla uygulamaya konulan politikaların, aktörlerin tercih ve eylemlerinden ziyade yapısal faktörler nedeniyle şekillenmesi muhtemel görülse de (Cilavdaroğlu, 2019) özellikle alt politikaların oluşturulması ve veto hakkı gibi eylemleri sayesinde kurumsal girişimcilerin de sürece dahil olması söz konusu olmaktadır. Çalışmada devletin özelleştirmeden sorumlu olan kurumu Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, politikaları belirleyen, süreci yöneten ve diğer kurumsal girişimcileri sınırlandırabilen politik girişimci olarak kurumsal değişim sürecine dahil edilmektedir.

Kurumsal değişim sürecini anlama ve açıklamada yol gösterici olan kurumsal iş yaklaşımı, kurumların yaratılması, sürdürülmesi veya çözülmesini amaçlayan, kurumsal girişimciler olarak aktörlerin eylemlerinin analize tabi tutulduğu ve sınıflandırıldığı (Lawrence & Suddaby, 2006; Lawrence, Suddaby & Leca, 2009) bir yaklaşımdır ve kurumsal değişimin analizine destek sağlayan geniş bir araştırma alanı sunmaktadır. Kurumsal iş için başlangıç noktası bireylerin ve kolektif aktörlerin, içinde buldukları kurumsal yapılarla başa çıkma, ayak uydurma, destekleme, yıkma, düzeltme, dönüştürme veya yeniden yaratma çabalarını içeren işlerdir (Agyemang, Berg & Fuller, 2018). Yaklaşımın “iş” olarak kavramsallaştırdığı eylemler, aktörlerin içinde yaşadıkları sosyal ve sembolik bağlamı değiştirmeyi amaçlayan çabalarını ifade etmektedir (Phillips & Lawrence, 2012). Bu noktada kurumsal iş, aktör olarak kurumsal girişimciyi eyleme geçiren süreçleri kapsamına almaktadır.

Kurumların çözülmesi genellikle yeni kurumların ortaya çıkması ya da yayılmasının bir sonucu olarak görülmekte ve bu nedenle de kurumsal iş yaklaşımında üzerinde en az çalışılan araştırma alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Fuenfschilling & Truffer, 2016). Araştırmanın odaklandığı nokta olarak kurumsal çözülme sürecinde ilk aşama kurumun istikrarsızlaştırılmasıdır ve bu, alandaki aktörlerin başvurdukları çeşitli kurumsal iş formlarından kaynaklanmaktadır. Bu işler kurumları mevcut durumlarından daha az çekici hale getirerek yaptırımlar yoluyla onları dayandıkları ahlaki temellerinden ayırmak, yetkisiz hale getirmek veya yaptırımlarla olan bağlantılarını kopartarak

aktörlerin kurumlarla olan uyumunu zayıflatmaya odaklanmaktadır. Genel olarak, aktörler “kurumları oluşturan sosyal ve sembolik sınırları yeniden tanımlayarak, kategorilere ayırarak, şekillendirerek, soyutlayarak, sorunsallaştırarak ve genel olarak manipüle ederek” kurumları bozma eğilimindedir (Fuenfschilling & Truffer, 2016). Kurumların çözülmesindeki en önemli etkilerden bir tanesi devletin kendi eliyle geliştirdiği ve uyguladığı yasalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasalar ile güvence altına alınan ya da yok sayılan – yasaklanan uygulamaların değiştirilmesi hem zaman hem de yoğun lobi faaliyetleri gerektirmektedir. Bir düşünce, ya da eylem yasalaştıktan sonra, ona biat etmek alandaki aktörler için kaçınılmaz hale gelir. Ya da aksi durum devrimsel bir faaliyeti gerektirir. Bu nedenle de kurumların çözülmesinde, geri döndürülemez olmasa da çok güçlü bir ihtimalle, devlet eliyle geliştirilen yaptırımların yasalar yoluyla uygulanmasının zorunlu kılınması en net şekilde izlenebilecek süreci oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Kuramsal Argümanları

Belirli bir örgütsel alandaki değişimi açıklamak, yeni kurumsal kurama göre, alanı çerçeveleyen, baskılayan ve etkileyen mevcut kurumların değişimini izlemek veya değişim sürecine müdahil olan kurumsal girişimcileri gözlemlemek ile mümkün olmaktadır. Kuramın, kurumsal değişimdeki temel varsayımı çevresel faktörlerin yanı sıra, değişimi arzulayan ve talep eden aktörlerin de değişim sürecinde etkili olabilecekleri üzerinden yapılmaktadır. Kurumsal değişim sürecini açıklamakta kullanılan iki temel yaklaşım, kurumsal mantıklar ile kurumsal iş yaklaşımlarıdır ve her iki yaklaşım da değişimin odağına çevresel etkenler ile kurumsal girişimciyi koymaktadır. Aktörlerin kurumsal yapıyı değiştirme çabalarını ve eylemlerini konu alan kurumsal girişimcilik yaklaşımı, yapıdan ayrı hareket edemeyeceği düşünülen aktörlerin, değişimi yaratmakta üstlendikleri rolü inceleyerek kurumsal değişimi açıklamayı amaçlamaktadır. Değişimi sağlamak için ihtiyaç duyulan kaynaklara ve bu kaynakları harekete geçirebilecek yetkinliklere sahip olmaları beklenen kurumsal girişimcilerin, işlerini kolaylaştıran veyahut uygulanamaz hale getiren durumların da analiz edilmesi, yaklaşımın temel çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu minvalde, eğer değişimin meydana geleceği örgütsel alan yüksek derecede kurumsallaşmış ise, kurumsal girişimcinin kaynakları ve eylemleri süreci başlatmakta yetersiz kalabilecektir ve çevresel koşullarda alanı etkileyerek değişimi tetikleyebilmek için kurumsal girişimciye alan açabilecek bir olay meydana gelmesi gerekecektir. Değişime konu olaylar literatürde dış şoklar, krizler ve ani teknik değişimler olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın özelinde çevrenin kurumsal girişimciye açtığı değişim alanı politika transferi kavramı ile açıklanmakta ve transferin sunduğu ortamın kurumsal girişimci için yarattığı değişim iklimi incelenmektedir.

Bir zaman ve bağlamda uygulanan politikaların, başka bir zaman ya da farklı bir bağlamda “içselleştirilerek” uygulanmasını esas alan politika transferi kavramı, özellikle neoliberal ekonomi politikalarının, ulus üstü örgütler tarafından hemen tüm ülkelere dayatıldığı tarihsel süreçte, yasal düzenlemelerin yapılarındaki belirlenen kuralların uygulanmasında yararlanılan standartlara ve alınan kararlara kadar birçok eylem “tek merkezli” olarak gerçekleşmektedir. Özellikle ekonomik kararların ve yapısal reformların ülkelerin iş yapış tarzları, kültürel farklılıkları ya da sahip oldukları

normlar göz önüne alınmadan, “tek tornadan çıkmışçasına” uygulanması, özellikle araştırmanın konusunu oluşturan özelleştirmeler temelinde, açık bir politika transferini işaret etmektedir. Bu nedenle araştırmada alandaki değişimin açıklanmasında merkeze konulan özelleştirme uygulamaları politika transferi kavramına dayandırılmakta ve transfer edilen politikaları uygulama araçlarına sahip olan devlet ise politik girişimci olarak isimlendirilmektedir. Transfer sürecini yöneten ve gerçekleştiren kurumsal girişimciler olarak politik girişimciler ise politikaları uygulama potansiyeline ve yetkisine sahip aktörler olarak politika değişimlerinde kilit rol üstlenmektedirler. Özelleştirme uygulamalarında devletin kurumsal girişimci olarak üstlendiği rol, alandaki diğer kurumsal girişimcileri baskılayabilme yetisi ile kaynak dağılımındaki başat rolü de göz önüne alındığında, literatürdeki politik girişimci kavramı ile özdeşleşmektedir. Bu nedenle araştırmada örgütsel alanı değiştirme yetisine sahip olduğu düşünülen diğer aktörler “kurumsal girişimci” olarak isimlendirilirken, kendisi de bir kurumsal girişimci olan devlet “politik girişimci” kavramı ile anılmaktadır.

Kurumsal değişimde aktörün oynadığı rolü temel alarak, kurumların yaratılması, sürdürülmesi ve bozulması / çözülmesi süreçlerini açıklamayı amaçlayan kurumsal iş yaklaşımı, özelleştirme uygulamaları nedeniyle alanda yaşanan değişimi açıklamakta kullanılacak olan temel yaklaşımı ifade etmektedir. Bir kurumun bozulması sürecinde rol alan aktörlerin gerçekleştirdikleri eylemleri şemsiye kavramları ile açıklayan yaklaşım, alandaki değişim dinamiklerinin belirlenmesinde kerteriz olarak alınacaktır. Kurumların çözülmesi sürecinde kullanılan kurumsal iş kategorilerinden kurumsal girişimcilerin gerçekleştirdikleri, stratejik eylemlerin kategorize edilmesinde faydalanılacaktır. Özetle, alanda yaşanan değişim sürecinin kurumsal girişimci merkezli olarak değerlendirmesinde kurumsal iş yaklaşımının kavramlarından yararlanılacaktır.

Yukarıda açıklanan kavramlar ışığında, araştırmanın temel kuramsal argümanı, bir politika transferi aracılığı ile gerçekleştirilen kurumsal değişimlerde temel aktörün politik girişimci halini alacağı ve diğer kurumsal girişimcilerin ellerindeki kaynak ve araçları kullanamaz duruma gelecekleridir. Bu argümanı sorgulayabilmek için bir takım alt argümanların süreci desteklemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan ilki, kurumsal girişimcilerin değişimde kullandıkları iki büyük soyut kaynağın; sosyal sermaye ve resmi otorite kaynakları arasındaki mücadeleyi sorgulamayı gerektirmektedir. Kurumsal tasarımın bozulmasında, politik girişimcinin sahip olduğu kaynakların diğer kurumsal girişimciler için yaratacağı fırsat ve tehditlerin, değişim sürecinde belirleyici olacağı düşünülmektedir. Bu durum, alt argümanımızda da belirtildiği üzere, politik girişimci tarafından bir manipülasyon aracı haline getirilebilir. Kurumsal girişimcilerin sahip oldukları kaynakların lehten aleyhe dönmesini sağlayabileceği, değişimin karşısında konumlanan kurumsal girişimcilerin, politik girişimci tarafından yönetilen sürecin kendileri için sunduğu çıkarlar doğrultusunda, amaç aynılışına gidebileceği düşünülmektedir. Ve son argüman olarak da politik girişimcilerin hem somut hem de soyut kaynaklarını kullanarak (bu kaynaklar kimi durumlar için diğer kurumsal girişimcilerden düşük bile olsa) alanda yeni aktörler yaratabileceği ve bu aktörleri kendi amaçlarına hizmet edecek silahlar ile donatarak, mevcut kurumsal girişimcilerin karşısına kendi kurumsal girişimcilerini koyabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın ana ve alt kuramsal argümanları Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Araştırmanın Kuramsal Argümanları

Kurumsal Çözümle Sürecinde Kurumsal Girişimcilerin Gerçekleştirdiği Eylemler
Temel Argüman: Politika transferi yoluyla gerçekleştirilen kurumsal değişimlerde kurumsal iş sürecinin yapılanması farklıdır; temel aktör olan Devlet dışındaki kurumsal girişimciler pasifize edilir.
Alt Argüman 1: Kurumsal girişimci, kurum için yıkıcı olabilecek eylemlerin geliştirilmesinde amacına hizmet edebileceğini düşündüğü kuruluşlar yaratabilir, resmi/gayri resmi ilişki ağları geliştirebilir.
Alt Argüman 2: Politika transferi yoluyla gerçekleşen kurumsal çözümlerde politik girişimci, diğer kurumsal girişimcileri manipüle ederek, kendi hedefleri ile uyumlu hale getirebilir.
Alt Argüman 3: Kurumsal girişimci olarak politik girişimcinin sahip olduğu kaynak ve araçlar, kurumsal tasarımın bozulması aşamasında, alandaki diğer aktörler için fırsatlar yaratabilir ve/veya tehditler oluşturabilir.

3. Özelleştirme Söyleminin İdeolojik Temelleri ve Türkiye’de Liman Özelleştirmeleri

3.1. Özelleştirme Söyleminin İdeolojik Temelleri

Özelleştirme; politikacılar tarafından icat edilen ve tanımladığı süreçlerin savunucuları ile karşıtları açısından kendi taraflarına çekmek istedikleri desteği harekete geçirmek üzere tasarlanan bir kavramdır (Donnison’dan aktaran; Lundqvist, 1988). Bu açıdan bakıldığında da ideolojik bir kavram olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Boratav & Türkcan, 1993). 1980’li yıllardan başlayarak, özelleştirme uygulamaları için gerekli hukuki altyapıyı oluşturan ve ekonomi politikalarında KİT özelleştirmelerine ilk kez yer veren ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Her ne kadar özelleştirmeler 90’lı yılların ortalarında hayata geçmeye başladıysa da gerekli hukuki altyapının tam olarak oluşturulamamış olması nedeniyle birçok uygulama yargı kararları ile gerçekleştirilmemiştir. Ülkemizde bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının yaklaşık %80’i 2000’li yıllardan sonra gerçekleştirilmiştir. Fakat gerek özelleştirilecek kurumun sahip olduğu değer in doğru şekilde belirlenmemesi, gerekse de politik çıkarların devlet çıkarının önüne geçmesi nedeniyle, özelleştirme politikaları, özel sektör girişimcilerinin ek bir artı değer üretmelerine gerek kalmaksızın yeni kaynaklara ulaşmalarını sağlamıştır. Bu minvalde değerlendirildiğinde özelleştirmelerin geçmişteki artı değer in bugün yeniden paylaşımı anlamına geldiği görülecektir (Özdemir, 2014).

Özelleştirme söylemine temel oluşturan gerekçeler de uygulamalar içerisinde hedeflenen sonuçları verebilmiş görünmemektedir. “Tekel yapının sonlandırılarak rekabetçi piyasa yapısının oluşturulması”, devlet tekellerinin yerini farklı şekillerde sermayedar tekellerinin almasını önleyememektedir. Kamunun idari ve finansal olarak üretim süreçlerine olan katkısının azaltılması da (Maskin, 2000) KİT’lerin tekel konumunun ortadan kaldırılması yönünde atılan adımlara dayanak olarak gösterilmektedir. Fakat kamu tekellerinin özelleştirilmesinin, Türkiye örneğinde olduğu gibi, yeterli rekabet ortamının yaratılmadığı durumlarda gerçekleştirilmesi sonucunda ülkeye kısa vadeli fon girişi sağlamak dışında bir yararının olmadığı (Süel, 2000) bilinmektedir. Bir başka gerekçe olarak “yabancı sermaye girişinde artış sağlanması” söylemi

de, yabancı sermaye girişlerinin genellikle yeni yatırım şeklinde değil, şirket satın alma ya da ortaklık kurma şeklinde gelişmesi nedeniyle; yabancı sermayenin ekonomideki payının sermaye yatırımlarının hayli üzerinde artış göstermesi (Ölmezoğulları, 2005) çıktısı ile inandırıcı olmamaktadır. Ayrıca, KİT zararlarının hazineden aktarılan para ile kapatılıyor olması nedeniyle kamuyu borçlanmaya ittiği (Türk, 2018) yolundaki söylemler, KİT’lerin “yeniden oluşturulma” maliyetlerinin çok altında bedellerle özelleştirilmesine sebep olmuştur (Türk-İş, 1999). Bunun yanında, KİT satışları yoluyla kamu gelirinin artmasını sağlamak amacı, en değerli KİT’lerin satışına yönelmesi sonucunu da ortaya çıkarmıştır (KİGEM, 1997). Veriler, 1980 – 2000 yılları arasındaki süreçte kamu yatırımları azalırken özel sektör yatırımlarında bir artış gözlenmediğini göstermektedir (Ölmezoğulları, 2003). Kamu kesiminin borçlarını ödeyebilmek için yatırımlarında kesintiye gidilmesi (Şahin, 2007), “halkın tepkisini çekmeden” KİT’lere aktarılan paranın kısılabilmesindeki temel popülist yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer özelleştirme argümanı olan “sermayenin tabana yayılması” söylemi ile gerçekleştirilmek istenen hisse senedi satışı yoluyla gerçekleştirilen KİT özelleştirmelerinden toplumun tüm kesiminin ekonomik olarak yararlanabilmesine olanak sağlamaktır. Fakat, Türkiye’de 1986-2018 yılları aralığında gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının büyük çoğunluğunun, mülkiyetin bir kişi ya da firmaya tek seansta satılması (Karluk, 1994; Demirbaş & Türkoğlu, 2002) olarak uygulanan blok satış yöntemiyle gerçekleştirilmiş olduğu göz önüne alındığında (Kurt, 2018) mülkiyetin tabana yayılması iddiaları geçerliliğini kaybetmektedir (Türk-İş, 1999; KİGEM, 1997; Demirbaş & Türkoğlu 2002; Türk, 2014). İstihdamın azaltılarak işgücü verimliliğinin arttırılması (Gülşen, 2014) söylemi de temel özelleştirme argümanları arasında yer almaktadır. “Gizli işsizlik” olarak adlandırılan popülist istihdam politikaları (Demirbaş & Türkoğlu, 2002; Ateş, 2014), KİT’lerdeki yüksek istihdam oranlarının açıklanmasında kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özelleştirme uygulamalarının ciddi bir ivme kazandığı 2003 yılında kamuda çalışan personel sayısı 2,2 milyon kişi dolayındayken bu sayı, özelleştirilen yüksek sayıdaki KİT’e rağmen 2019 yılında 4,5 milyona çıkmış durumdadır (Şahin, 2019). Bu noktada, özelleştirmelerin kamu personeli sayısında bir azalma yaratmadığı görülmektedir. Özelleştirme uygulamalarında en sık kullanılan söylemlerden bir diğeri olarak “etkili ve verimli yönetimin gerçekleştirilememesi” argümanı da araştırmanın örgütsel alanından elde edilen bulguları ile ortaya konulduğu üzere, “nedenlere” bağlı değerlendirilmesi gereken bir söylemdir. Verimlilik açısından mülkiyetin kamu ya da özel kesimde olmasının anlamlı bir sonucu olmasa da (Demirbaş & Türkoğlu, 2002:244) verimlilik ve etkinliğin arttırılması özelleştirme uygulamalarının genel amaçları içerisinde yer almaktadır (Altun & Yayla 2020). Uygulamalara meşru bir yapı kazandırabilmek için KİT teknolojilerinin özellikle yenilenmediği ve yönetimlerinin politize edildiği (Serim, 1996) de birçok kaynakta altı çizilen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha etkili ve verimli çalışmalarının ancak özel sektöre devirleri ile mümkün olacağı söylenen KİT’lerin bir kısmının özelleştirme sonrası tasfiye edilmiş olması da bir uygulama başarısızlığı olarak değerlendirilebilir.

3.2. Türkiye’de Liman Özelleştirmeleri

1985 yılında hazırlanan özelleştirme master planında, “yatırımcılar için cazip olmayacak” kurumlar olarak sınıflandırılan (Demirbaş & Türkoğlu, 2002) TDİ ve TCDD kuruluşları, özelleştirmelerde üçüncü önceliğe sahip KİT sınıfı içerisinde yer almaktadır (Kilci, 1998). Liman özelleştirmelerinin ilk zikredildiği kalkınma planı 1990-1994 yıllarını içeren Altıncı Kalkınma Planı olarak karşımıza çıkmaktadır (https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf). Özelleştirmelerin bir devlet politikası olarak uygulanacağı kararlılığının ilk açıklandığı plan olma özelliğini de taşıyan altıncı beş yıllık kalkınma planında (Türk, 2018), özelleştirilmesi gerçekleştirilecek öncelikli üç sektörden bir tanesi de kamu limanları olarak belirtilmektedir.

Türkiye limanlarının özelleştirilmesinde, geliştirilen politik söylemlerin diğer KİT özelleştirmelerinde kullanılanlarla aynı tabana oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir. Diğer birçok KİT’den farklı olarak limanların karlı şekilde işlemediği söylemi gerçeği yansıtmamaktadır ve gerçekleştirilen araştırmalar, liman mülkiyeti ile verimliliği arasında bir ilişki olmadığı sonucunu vermektedir (Çağlar vd., 2010). Özel sektöre devri gerçekleşen limanlardaki yük artışının özelleştirmeler ile doğrudan bir ilişkisi olduğunu iddia etmenin doğru olmayacağı da (Koçak & Kişi, 2015) bilimsel araştırmalardan elde edilen çıktılar arasında yer almaktadır.

KİT statüsündeki limanların özelleştirilmeleri açısından bakıldığında, liman verimliliği ile özelleştirme uygulamaları arasında kurgulanan ilişkiselliğin özellikle yatırım ve yönetim ayakları üzerinden şekillendirildiği görülmektedir. Her iki ayak için de sürecin politik girişimci tarafından nasıl çerçvelendiği ve şekillendirildiği, kurumsal çözümle süreci üzerinden, araştırmanın sonuç kısmında tartışılmaktadır.

4. Araştırma Modeli ve Yöntem

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Modeli

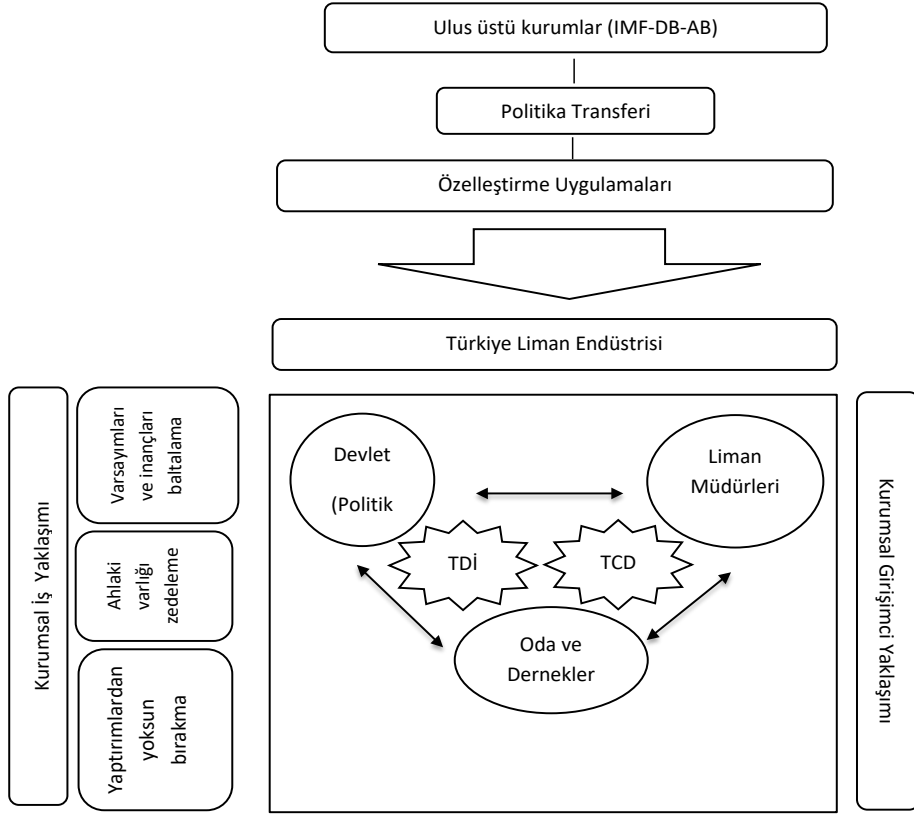
Araştırmanın amacı, alanda hakimiyeti olan mevcut kurumun bozulması sürecinde kurumsal girişimcilerin değişimde oynadıkları rolün ve bu amaçla gerçekleştirdikleri eylemlerin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bir politika transferi olarak, liman endüstrisinde uygulamaya konulan özelleştirme süreçlerinde, kurumsal girişimci özelliğine haiz olduğu düşünülen temel aktörlerin, değişimdeki etkilerinin neler olduğu, hangi eylemleri ile çözümle sürecine hizmet ettikleri ya da direnç gösterdiklerinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Kurumsal çözümle sürecini açıklayabilmek için, öncelikle alanda değişime yönelik somut ve soyut kaynaklara sahip olduğu düşünülen kurumsal girişimcilerin kimler olduğu sorusuna yanıt verilmesi gerekmektedir. Araştırma bu amaca yönelik olarak, liman endüstrisindeki değişimlerde söz sahibi olduğu düşünülen üç temel aktör grubu üzerine inşa edilmiştir. Bunlar; örgüt yapıları içerisinde (mikro düzey) liman müdürleri, örgütsel alan içerisinde (mezo düzey) STK’lar ile karar alıcı ve uygulatıcı pozisyonundaki (makro düzey) devlet olarak kategorize edilmiştir. Kurumsal girişimcilik literatürü göz önüne alındığında, her bir

aktör grubunun değişim eyleyeni olarak alanı etkileme yetisine sahip olduğu düşünülmektedir. Sınıflandırılmış kurumsal girişimciler üzerinden çalışmanın temel araştırma sorusu; “Kurumsal çözülme sürecinde kurumsal girişimcilerin değişimi gerçekleştirmek amacıyla geliştirdikleri eylemler nelerdir?” olarak genelleştirilmektedir. Kuramsal çerçeve bölümünde bahsedildiği gibi, kurumsal çözülme süreci ile ilgili Türkiye’de gerçekleştirilen çalışma sayısının sınırlı olması nedeniyle araştırma sorusu genel tutulmakta ¹, sorunun detaylandırılmasında kuramsal argümanlardan faydalanılmaktadır.

Araştırmanın kuramsal katkısının ise yukarıdaki bölümde de bahsedilen kuramsal argümanların sınanması yoluyla sağlanabileceği öngörülmektedir. Kuramsal araştırmaların gösterdiği şekilde, bir kurumun çözülmesinde devlet eliyle oluşturulan ve/veya değiştirilen yasa ve yönetmeliklerin yanı sıra, kurumun manevi temellerinden yoksun bırakılması ve kuruma dair kabul ve inançların içinin boşaltılmasında, yaratılan söylemler çözülme sürecinin ilk adımını oluşturmaktadır. Fakat çözülme için gereken meşruiyeti yaratmak amacıyla oluşturulan söylemlerin sonuçta ortaya çıkan durum ile çelişmesi söz konusu olabilmektedir. Türkiye örneğinde olduğu gibi, liman endüstrisinde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının kamu için yaratacağı fayda, devlet sahipliğindeki daha mı fazla olmuştur sorusu, kuram ile çelişen bir gerçeklik yaratma potansiyeline sahiptir. Benzer şekilde, her ne kadar kuram devletin ana aktör olarak çerçeveleme yetkisini göz ardı etmese de kurumsal girişimcilerin sahip oldukları kaynakları seferber ederek bu süreci değiştirebileceği öngörülmektedir. Özelleştirme uygulamaları gibi “politika transferi” yoluyla ve devlet eliyle, katılımcı olmaktan uzak ve daha ziyade tepeden inmece şekilde uygulamaya konulan özelleştirme pratiklerinin, diğer kurumsal girişimcileri “nasıl” manipüle edebildiği sorusu kuramsal bir boşluğu işaret etmektedir. Araştırma bulgularının gösterdiği çıktılar, kurumsal girişimcilerin, kurumların çözülmesi sürecinde geliştirdikleri eylem tarzlarına yönelik, literatürde yer almayan bulgular ile kuramsal boşluğu doldurmayı ve kavramsal katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu minvalde, kurumsal girişimcilerin kurumların çözülmesi sürecinde geliştirdikleri eylemler üç ana başlık altında kategorize edilerek hem kurumsal girişimcilik hem de kurumsal iş alanlarında gerçekleştirilen çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

İkinci bölümde verilen kuramsal argümanların sınanması ve temel araştırma sorusunun aydınlatılması amacıyla, araştırmada kullanılan model aşağıdaki şekilde özetlenmektedir.

1 Çalışılan konu hakkında gerçekleştirilen görgül araştırmaların sınırlı olması, araştırma sorusunun genel şekilde yapılandırılmasına sebep olmaktadır (Cilavdaroğlu 2019:24).

Şekil 1: Araştırma Modeli

Araştırma modeli üç ayaklı bir araştırma tasarımının kurgulanmasını gerekli kılmaktadır. Alandaki kurumsal çözümle sürecini açıklayabilmek için, değişimde pay sahibi olduğu düşünülen ve kurumsal girişimci olarak kavramsallaştırılan tüm aktörlerin, sürece dair görüşlerinin alınması ve tanıklıklarına başvurulmasının değişimin çerçevesini çizebilmek için gerekli olduğu düşünülmektedir. Tek bir kurumsal girişimcinin tüm alanı değiştirmeye kadir olamayacağı; sahip olduğu kaynakları amaca yöneltebilmek için diğer aktörlerin de desteğine ihtiyaç duyacağı kurumsal gerçeği göz önüne alındığında, tek bir aktör grubu üzerinden alandaki değişimi açıklamaya çalışmak yetersiz görünmektedir. Bu nedenle araştırma modeli, alanı etkileme ve yönlendirme yetisine ve kaynaklarına sahip olduğu düşünülen üç kurumsal girişimci üzerinden yapılandırılmıştır. Liman endüstrisinde kamu işletmesi altında bulunan TCDD ve TDİ liman müdürleri mikro düzeyde, alandaki iki temel STK olarak Deniz Ticaret Odası (DTO) ve Türkiye Liman İşletmecileri Derneği (TURKLİM) mezo düzeyde ve özelleştirme süreçlerinden sorumlu olan Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (OİB) – Devlet makro düzeyde değişimi açıklamak amaçlı kullanılan kurumsal girişimciler olarak belirlenmiştir. Bu minvalde araştırmada kurumsal girişimci rolünde hem birey hem de kuruluşlar bulunmakta ve değişim sürecine katkıları tartışılmaktadır.

4.2. Araştırma Yöntemi

Araştırmada yöntem olarak “Genişletilmiş Vaka Yöntemi – Extended Case Study” kullanılmıştır. Genişletilmiş vaka yöntemini sistematik şekilde geliştirerek kuram ile yöntem arasındaki ilişkiyi belirli ilkeler çerçevesinde açıklayan Burawoy’ın 1998 tarihli makalesi, kuramların eksik noktalarının tamamlanabilmesi ve kuramsal yeniden inşanın gerçekleştirilebilmesi amacıyla yönelik olarak dizayn edilmiş bir araştırma yöntemini anlatır. Bu amaca mikrodan makroya uzanarak ulaşabilmek için de “düşünümsel bilimin” şemsiyesi altında geliştirilen bir metot sunmaktadır. Bilimin açıklama ve yorumlama gayretine hizmet edebilecek alternatif yollar bulunabilmesi için yeni analiz yöntemleri geliştirilmesinin elzem olduğuna inanan Burawoy’a göre akademik kuramların yerli (yöreye özgü) anlatılar ile etkileşime girmeleri kuramsal besleyiciliğin yolunu açacak kilit unsuru oluşturmaktadır. Temelinde nitel çalışmaların bulunduğu yöntem (Yıldırım, 2019), araştırmanın görünen sınırların ötesine genişletilmesini ve elde edilen bulguların hem tarihsel hem de toplumsal süreçler ile ilişkilendirilmesini temel almaktadır (Bulut, 2020). Bu yaklaşıma göre araştırma üç aşamada yapılmaktadır; ilk aşamada çalışılacak kuram belirlenmekte, sonrasında gerçek hayattan toplanan veriler içerisindeki olağan dışı durumlar (anormallikler) tespit edilmekte ve son olarak da bu anormalliğin sebepleri üzerinden mevcut kuram yeniden oluşturulmaktadır (Wadham, Urquhart & Warren, 2019). Genişletilmiş vaka yönteminin, müdahale, süreç, yapılaşma ve yeniden inşadan oluşan dört aşaması bulunmaktadır. Araştırma modeli, kullanılan yöntemin aşamaları temelinde aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Genişletilmiş Vaka Yöntemi Aşamaları							
(1) Müdahale		(2) Süreç			(3) Yapılaşma		(4) Yeniden inşa
Araştırma yapılan alandan ayrılma	Çalışan kişiler ile örgüt dışında organize edilen görüşmeler	Ekonomik ethos	Sosyal durumlar arasındaki etkileşim;	Liman Müdürleri süreçleri nasıl yaşıyordu?	Kurumsal Girişimciler; Devlet (ÖİB) Liman Müdürleri STK’lar	Kaybolan Güç: Sendikalar	Kurumsal çözülmeye direnç gösterecek gücün manipülasyonu
	Çalışan kişiler ile mesai saatleri dışında organize edilen görüşmeler			Siyasal ethos			
Standart kalıplardan uzaklaşma	Biçimlendirilmiş soru adedinde sınırlama	Ulus üstü örgütlerin (AB-DB-IMF) baskıları					
	Diyalog temelli görüşme yapılanması						
	Verilere göre şekillendirilen tekrarlı görüşmeler						

Şekil 2: Araştırma Süreçlerinin Yöntemin Aşamalarına Dağıtılması

Kurumsal çözüme sürecinin farklı düzeylerde ve çoklu katılım ile açıklanabilmesi amacıyla, mikro düzeyde liman müdürleri, mezo düzeyde STK’lar (oda ve dernekler) ve makro düzeyde devlet kademelerindeki (ÖİB) bürokratlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler, alanda özelleştirmeler konusunda halen çalışmakta olan ya da emekli olmuş bürokratlardan, kamu ya da özel sektör limanlarında halen çalışmakta olan ya da emekli olmuş liman müdürlerinden ve STK’larda halen çalışmakta olan ya da emekli olmuş üst düzey yöneticilerden oluşmaktadır. Tamamı, özelleştirmelerin

başladığı ve devam ettiği süreçte, belirtilen düzeylerde üst kademe yönetici olarak görev almış ve özelleştirme pratiklerini, farklı örgütlerde, karar alıcı pozisyonunda yaşamış kişilerden oluşmaktadır.

Görüşmecilerin “karar alıcı ve uygulayıcı / uygulatıcı” pozisyonunda olmaları gerekliliği görüşülen kişi sayısının kısıtlı olması sonucunu doğurmaktadır. Örgütsel alanda devlet işletmesinde bulunan liman sayısının sınırlı olması, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nda liman özelleştirmeleri konusunda uzman statüsünde çalışan kişi sayısı ile STK’lardaki yönetici pozisyonundaki kişi sayılarının azlığı görüşmeci sayısını hali hazırda sınırlamaktadır. Bu kişiler arasında görüşme yapmaya olumsuz bakmayanların ikna edilmesi ancak “kimlik gizliliği” garanti edilerek sağlanabilmiştir. Bu nedenle görüşmecilere kimliklerinin çalışmayı yapan yazarlar dışında üçüncü kişiler tarafından bilinmeyeceği, isimlerin kodlar vasıtası ile belirtileceği, ses kayıtlarının şifreli olarak araştırmacının bilgisayarında tutulacağı garantisi verilmiştir. Kurumsal çözümü açıklayabilmek amacıyla belirlenen 21 kişiden 17 tanesi görüşme sürecine dahil olmuş fakat 14 kişiden alınan veriler araştırma bulguları içerisinde kullanılmıştır. Bu kişilerin tamamı, yukarıda sayılan örgütlerin üst düzey yöneticileri ve bürokratlardan oluşmaktadır.

Araştırma yöntemi ile uyumlu olarak, katılımcıların süreci açıklamada rahat davranabilmeleri; yöntemin sınırlayıcı etkilerinin ortadan kaldırılmasının sağlanması ve aşamayı sınırlandıran baskılama süreçlerinden sıyrılmasını amaçlı olarak, görüşmecilerden halen çalışmakta olanlar ile (14 görüşmecinin dokuz tanesi alanda çalışmaya devam etmektedir) mesai saatleri ve çalışma alanları dışında görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu noktada amaçlanan, görüşmecilerin sahip oldukları unvanları nedeniyle örgütsel aidiyet hislerini bastıramamaları riskini minimize edebilmek ve “bugünü değil geçmişteki süreci” aydınlatmaya çalıştığımız hissini katılımcılara verebilmektir. Görüşmecilerin sahip oldukları apoletleri ile değil, süreci yaşamış bireyler olarak ve araştırılan bağlam içerisinde yaşanmışlıklarına odaklanılacağını anlatmak ve görüşme esnasında bu hissi edinmelerini sağlamak, tek bir görüşme ile mümkün olmamaktadır. Bu nedenle katılımcılarla yapılan görüşmelerin tek bir temas üzerinden gerçekleştirilmesi alanı açıklama konusunda yetersiz görülmüştür. Araştırmanın yönteminde de belirtildiği gibi, görüşmecilerin araştırmacıya güvenmeleri ancak diyalog temelli olarak kurgulanan görüşme yapısı ve birden fazla temas sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu yöntem ile, bir katılımcıdan elde edilen bulgunun diğer bir katılımcıya doğrulanması veya onun da konu ile ilgili görüşlerinin alınması da mümkün olmuştur. Alandaki kurumsal çözüm sürecinin anlaşılabilmesi ve farklı kurumsal girişimcilerin bu çözümdeki paylarının açıklığa kavuşturulabilmesi, araştırma yönteminin de öngördüğü şekilde, ancak çoklu aktör etkileşimlerinin analizi ile mümkün olmaktadır. Bu amaçla belirlenen üç farklı aktör grubunun değişime dönük eylemlerini anlayabilmek için, birbirinden farklı örgütlere mensup ve farklı iş kolları içerisinde bulunan tüm katılımcılara aynı soruların yöneltilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle bazı temel sorular tüm katılımcılar için aynı kalmak üzere, bazı sorularda aktör grubuna yönelik farklılaşmaya gidilmiştir.

5. Araştırma Bulguları

Kurumların çözülmesi süreci, kuramsal çerçeve kısmında verilen atıflarda da görüleceği gibi, alanda üzerine en az çalışma yapılan değişim süreçleri arasında yer almaktadır. Bunun temel

sebeplerinden biri uzun ve detaylı bir tarihsel araştırma sürecini içermesi ve ikincil verilerin doğru şekilde incelenerek kuramsal süzgeçten geçirilmesini gerektirmesidir. Bir diğer sebep ise görüşmeler yoluyla elde edilecek bulgular için tanıklığına başvurulacak kişilerin alanın ve sürecin tamamına hâkim olması gerekliliğinin doğurduğu kısıtlamadır. Bu nedenle, araştırma süreci boyunca, üç ayak üzerinden yapılandırılan yüz yüze görüşmelerde, görüşmecilerin tamamına ulaşmak, ikna etmek ve görüşmeleri yöntemin doğasına uygun olarak tekrarlamak uzun bir zamansal yayılımı gerektirmiştir. Yapılan hemen her görüşmenin sonunda ulaşılan çıktı, doğrulanmak için diğer katılımcıların da tekrar tekrar fikrini ve tanıklığını almayı gerektirmiştir. Sonuç kısmında da tartışılacağı gibi, literatürde hiç yer almamış, yazılı basında bulunmayan (ya da mevcut kaynaklar ile ulaşılamayan), dolayısıyla da hiç yaşanmamış gibi görünen olaylar, dönemin tanıklıkları üzerinden gün yüzüne çıkarılmıştır. Ve bu olayların araştırma kapsamına dahil edilen kısmı, özelleştirme uygulamalarında aslında kurumun sürdürülmesine yönelik hareket etmesi beklenen aktörlerin, kurumun çözülmesinde nasıl bir rol oynadıklarını da göstermektedir.

5.1. Yaptırımlardan Yoksun Bırakma Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Kurumların çözülmesindeki en önemli etkilerden birine yasa koyucu ve uygulatıcı olarak devletin sahip olduğu, araştırmanın kuramsal çerçeve bölümünde belirtilmektedir. Kurumsal girişimci rolünü üstlenen devletin, politika transferi yoluyla ve tüm organları aracılığı ile temel düstur olarak uygulamaya koyduğu özelleştirme politikalarının başrolüne sahip olduğu kuramsal olarak da ortaya konulmuş bir gerçektir. Bu kurumsal çözülme formunda tartışılmak istenen daha ziyade sürecin nasıl yapılandırıldığıdır. Çıkarılan yasa ve yönetmeliklerde hem temel aktör olarak devletin içinde bürokrat olarak çalışmış bulunan (ve bir kısmı halen çalışan) kişilerden, hem alanda önemli işleve sahip olan STK yöneticilerinden, hem de özelleştirme sürecinde karar alıcı pozisyonda bulunan liman müdürlerinden alınan bilgiler ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kurumsal işin çözülmesi sürecinde ilk kategoriye oluşturan yaptırımlardan yoksun bırakma formu, liman endüstrisi özelinde sadece yasa ve yönetmelikler ile değil, aynı zamanda liman özelliğine haiz olarak işletilebilmesi için gerekli olan yatırımların yapılmaması, ihtiyaç duyulan kalifiye personel alımlarının gerçekleştirilmemesi, kullanıcı tarafların ihtiyaç duyduğu gerekliliklerin sağlanmamasında bazen bürokratik yavaşlıklar nedeniyle bazen de kasti olarak eyleme geçilmemesi şeklinde özetlenebilir. Bunun dışında süreci hızlandıran ve özelleştirme talep eden taraflar için de somut birer delil sağladığı düşünülen iki etki daha bu iş formuna eklenmiştir. Tüm devlet limanlarında örgütlü durumda olan Liman-İş sendikasının ve TDİ Kılavuzluk hizmetleri adıyla hizmet verirken “bir gecede” özel şirkete dönüşen DEKAŞ – Deniz Kılavuzluk Hizmetleri A.Ş.’nin sürece etkilerini içeren bulgulara ait kodlar kategorize edilerek bu forma ait tema altında birleştirilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen görüşmelerin sonuçlarında yapılan kodlama ile bu iş formuna ait oluşturulan kategoriler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 2: Yaptırımlardan Yoksun Bırakma Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Yaptırımlardan Yoksun Bırakma		
Kodlar	Kategoriler	Temalar
para yok / hazine vermiyor zarar ediyorsun kendi imkanlarınla yap ne kadar eder ki neden soralım ki fark eden bir şey olmaz	Yatırım kararlarına müdahil değiliz	
işçimi seçemiyorum çalışmayı kovamıyorum yaptırımım yok / masada yokum liyakat yok / motivasyon yok atamalarda payım yok tamir bakım yaptırılmıyor taşeron alamıyorum	Limanı yönettirmiyorsun	
dosyalar bekliyor yatırımcı kaçıyor limanlar elimizde kaldı kanun eski kararlar esnetiliyor devlet parasına bakar koyun pazarlığı	Devlet yaptırımları ve bürokratik sorunlar	
sosyal haklar iyi maaş ek mesai toplular iş sözleşmesi limana çöktüler müdürden kıdemli iş yavaşlatma/durdurma sendika ağaları politik çıkar sendika forsu grev sermayedarın çıkarı	Sendikanın etkisi	
Kaos yarattılar aksak işleyen süreç toplular istifa devlet ortaklı gemiler yaşanmadı/bekletildi zorunlu hizmet şirket sahibi oldular tarife sorunu ülke menfaatleri tekel	Kılavuzluk Hizmetlerinin etkisi	

Yaptırımlardan Yoksun Bırakma

5.2. Ahlaki Varlığı Zedeleme Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Kurumun ahlaki varlığının zedelenmesi, onun var olması için gereken kural ya da uygulamaların kültürel konjonktür ile uygun olarak ahlaki temellerinden ayrılması; maneviyatının zedelenmesi sürecini ifade etmektedir. Liman özelleştirmelerinde bu süreç özellikle (özelleştirilen çoğu liman için gerçek olmayan bir şekilde) özelleştirme uygulamalarının genelinde kullanılan söylem üzerinden yapılandırılmıştır. Kurumun kar ediyor olması bile gerektiğinde yok sayılarak, vurgu hantal olmasına, yatırım yapılmamasına, efektif işlememesine çekilerek söylemler güçlendirilmiştir.

Kurumsal işin bu formuna ait kategoriler, yapılan kodlamalar ışığında, limanların özelleştirilmesi konusunda herkesin hem fikir olduğu, özelleştirme dışında başka bir alternatifin bulunmadığı ve devlet dışındaki aktörlerin sürece etkilerinin olmadığı şeklinde kategorize edilmiş ve aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3: Ahlaki Varlığı Zedeleme Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Ahlaki Varlığı Zedeleme			
Kodlar	Kategoriler	Temalar	
Ekipman yetersiz çok para gidiyor / devlete zarar herkes aynı düşünüyor / kimse üzülüyor liman bile denemez bürokrasi yavaş çok şikayet var	Herkes aynı fikirde		Ahlaki varlığı zedeleme
çalıştıramıyorlar devletin işi değil biz altından kalkamayız ekonomik kaos var limanlar hantal ben de olsam satardım gemi bekliyor / yük bekliyor özel sektör daha iyi yapar memur zihniyeti / işçiler tembel			
devlet bizi umursamıyor üvey evlat / omuz veren yok adet yerini bulsun devlet fermanı Ankara ayağı ne çalışıyorlar kimin yanındasın	Devlet dışı aktörler silik		

5.3. Varsayımları ve İnançları Baltalama Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Bir kurumun çözülmesindeki son aşama ise kurumun sahneden çekilmesi durumunda oluşacak boşluğun ya da yerine idame edecek yeni bir kurumun mevcut aktörler üzerinde yaratacağı baskının

etkisi ile ilgilidir. Bu noktada kurumsal girişimcinin kurumun yok olması karşısındaki belirsizlik hissini yerine değişimi olumlu kılacak bir algı yaratması gerekmektedir. Belirsizliğin yarattığı kuşku hissini ortadan kaldırılması kurumsal girişimcinin tarafları inandırma ve ikna etme kapasitesi ile ilgilidir.

Liman özelleştirmelerinde kullanılan temel söylem, limanlara yatırım yapılmaması gerçeğinin geri plana itilerek, “işletilemiyor” argümanı üzerinden yapılandırıldığından, işletmelerinin özel sektöre devredilmesi ile daha iyi bir yönetim anlayışının benimseneceği, bunun da beraberinde daha verimli çalışan limanlar yaratacağı üzerinden oluşturulmuştur. Bu iş formunda temel amaç, “özelleşince ne olacak” kuşkusunun ortadan kaldırılmasına yönelik kurumsal girişimci çabalarını açıklamak olduğundan, oluşturulan kodlar temelde iki kategorinin yapılanmasını sağlamıştır. Bunlar; özel sektörün liman işletmeciliğini devletten daha iyi gerçekleştireceği ve limanların daha iyi (verimli / karlı) işletileceği kategorileridir. Bu iş formuna ait kod ve kategoriler, diğer iş formları ile birlikte aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 4: Varsayımları ve İnançları Baltalama Formu Özelinde Kurumsal Girişimci Eylemleri

Varsayım ve İnançları Baltalama		
Kodlar	Kategoriler	Temalar
liman değerlemeleri / planlama yok		Varsayımları ve İnançları Baltalama
rapor talebi / bağımsız denetçi		
fikir sormadılar / bahaneler		
özelleştirme bedeli	Sizden iyi yaparlar	
en iyisini özel sektör yapar		
terminaller ayrı ayrı verilmeli		
aceleye geldi / elimizde kalmasın		
küçük iskeleler		
yatırımcıya şirin gözüksün		
devlette kalmasın / devlet de kazansın		
yatırım yapılacak / ihya olacak	Limanlar daha iyi işleyecek	
küresel ortak / güçlü holding		
ileriye dönük planlama		
kapasite arttı		

6. Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın “kurumsal çözüm sürecinde kurumsal girişimcilerin değişimi gerçekleştirmek amacıyla geliştirdikleri eylemler nelerdir?” araştırma sorusundan hareketle, kurumsal girişimcilerin çözümmesini amaçladıkları kurumun bozulması sürecinde üç farklı eylem tarzı geliştirdikleri saptanmıştır. Bunlar araştırmada “pasifize etme”, “yanına çekme” ve “tarafsızlaştırma” olarak kavramsallaştırılmıştır. Aşağıda bu eylemlerin yapılanma süreçleri birincil verilerden elde edilen bulgular ışığında açıklanmaktadır.

6.1. Pasifize etme

Kurumun çözülmesi taraftarı olan kurumsal girişimcilerin, limanlardaki karar alıcılara yönelik geliştirdikleri eylemler, limanı çalışamaz hale getirmek amacıyla yasal otoritenin kullanılması süreci özelinde yapılmaktadır. Kurumsal iş yaklaşımının “yaptırımlardan yoksun bırakma” kategorisi içerisinde değerlendirilen kurumsal girişimci eylemleri araştırma bulguları özelinde “pasifize etme” olarak kavramsallaşmaktadır. Kurumsal girişimcilerin amaca dönük eylemlerini gerçekleştirmek niyetiyle kullandıkları enstrümanları ise yatırım yapılmasını farklı sebeplerle engelleme, karar alıcıların liman içerisindeki statülerinde sarsıntı yaratma; personel taleplerine yanıt verememesine, çalışanını seçememesine, hak ettikleri ücrette belirleyici olamamasına, taşeron kullanamamasına, temel işveren pozisyonunda olan devletin masasında karar alıcı olarak yer alamamasına ve liman kullanıcılarının (müşterilerinin) isteklerine uygun şekilde yanıt verememesine sebep olması şeklinde özetlenebilir.

6.2. Yanına çekme

Araştırma bulguları içerisinde kurumsal girişimcilerin sahip oldukları bir diğer yeti, politik vaatleri ya da maddi menfaatleri “oyuna sürerek” kurumun çözülmesine direnç yaratabilecek potansiyele sahip aktörleri “yanına çekme” şeklinde gerçekleştirilmektedir. Araştırma bulguları özelleştirme uygulamaları temelinde ve liman endüstrisi özelinde, sendikaların bu konuda somut bir örnek oluşturabileceğini göstermektedir. Görüşülen (istisnasız) tüm liman müdürleri ile STK temsilcilerinin ortak görüşü, sendikanın (tüm devlet limanlarında örgütlü tek sendika olarak Liman-İş’in) özelleştirme sürecinin hızlanmasında başat rol oynadığı ve hâkim söylemin güçlendirilmesine hizmet edecek eylemlerde bulunduğu yönündedir. Varoluş amacı ile uyumlu olarak temel işlevi işçilerin hakları ile çıkarlarını korumak ve geliştirmek olan bir örgütün, özelleştirme süreçlerinde takındığı tutumu politik ya da maddi menfaatler söz konusu olmadan anlamlandırmak zor görünmektedir. Keza özelleştirilen limanlarda örgütlü konumda olan sendikanın, kurumsal çözülme sonrasında örgütlülük düzeyinde (örgütlediği işçi sayısında) yaşanan azalma aynı zamanda örgütsel bir başarısızlığa da işaret etmektedir. Ayrıca, bu süreç içerisinde karşılaşılan tek kısa süreli grev girişimi 2015 yılında yine işletmesi TCDD’de bulunan kamu limanları Haydarpaşa ve İzmir limanlarında gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla sendikanın devlet ile geliştirdiği ilişki düzeyine ve işçiler için talep ettiği haklara özel sektör limanlarında ulaşamadığı gibi, herhangi bir caydırıcı yaptırıma da sahip olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kurumsal girişimcinin bu noktadaki önemli kabiliyetlerinden bir tanesi, sendikanın üst mevkilerinde bulunan kişiler ile geliştirdiği ilişkiler vasıtasıyla ve onlara tanıdığı birtakım imtiyazlar ya da vaatler aracılığıyla süreci kendi istekleri doğrultusunda yönetebilmesidir. Bu süreçte manipüle edilen tarafın konu eylemi bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde gerçekleştiriyor olması söz konusu olabilmektedir. Bahsi geçen dönem içerisinde, somut olarak şahsi çıkarları doğrultusunda hareket eden kişilerden bahsetmek mümkün ise de işçilerin menfaatlerini korumak amaçlı alınan tedbirler ya da verilen eylem kararlarının da dolaylı olarak sürece etkisi olduğu ve kurumsal girişimcinin çıkarları doğrultusunda kurumsal çözülme sürecine hizmet ettiği görülebilir.

6.3. Tarafsızlaştırma

Araştırma bulgularına göre kurumsal girişimcilerin, kurumsal değişimin sağlanması amacıyla gerçekleştirdikleri eylemlerden sonuncusu, “tarafsızlaştırma” olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu eylem tarzında kurumsal girişimci, değişime direnç gösterebileceğini düşündüğü aktörlere, amaçlanan kurumsal çözümü kendi çıkarları doğrultusunda kullanabileceklerine inandırmak amacıyla çeşitli vaatlerde bulunmaktadır. Tarafsızlaştırma eylemi, kurumsal girişimcinin sahip olduğu kaynaklar dahilinde siyasi ya da maddi olabilecek çıkarları diğer aktörlere sunmak ve onları kendi amacına hizmet etmese bile en azından karşısında durmamalarını sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği eylemler olarak tanımlanmaktadır.

Tarafsızlaştırma eyleminin hedefini, değişim sürecinin sonucunda bulunacağı yer ile ilgili belirsizlik taşıyan aktörler oluşturmaktadır. Kurumsal çözüm sürecinin sonunda kendi yerini konumlandıramayan aktörler genel olarak değişime direnç safında yer alma potansiyeli taşımaktadırlar. Mevcut düzenin korunması; var olan kurumun sürdürülmesi belirsizliğin ortaya çıkışını da engelleyecek, dolayısıyla aktör alan içerisindeki konumunu korumaya devam edebilecektir. Kurumsal girişimcinin bu noktada gerçekleştirdiği eylem tarzı, konumunun belirsizliği ile ilgili kaygı taşıyan aktörleri öncelikle kurumsal çözümlenin karşısında yer almamaya ikna etmek olmaktadır. Bu ikna sürecinde söylemsel stratejiler yeterli olmamakta, aktörlerin çıkarları ile uyumlu bir takım “ödülleri” kendilerine sunulması gerekmektedir. Bu amaçla kurumsal girişimci kaynakları dahilinde belirsizlik taşıyan aktörler için bir takım menfaat kaleleri inşa etmektedir. Araştırmada temel aktör olarak politik girişimcinin sahip olduğu yasal yetkinin de kullanılabilir hale gelmesi ile, çıkarları doğrultusunda taraf alacak olan aktörlerin kurumsal bozulma sürecinde politik girişimcinin yanında saf tutması sağlanmaktadır. Liman endüstrisi özelinde, bu eylem tarzına verilebilecek en somut örnek, politik girişimciye süreçte destek sağlayabilecek olan bir örgütün oluşturulması; DEKAŞ kılavuzluk hizmetlerinin kuruluşudur. Burada, görüşmecilerin “bir gecede” şeklinde ifade ettikleri bir hızla kurulan ve öncesinde TDİ tarafından verilen bir hizmetin, devletteki görevinden istifa eden kılavuz kaptanların kurduğu bir özel şirkete devrinden bahsedilmektedir. TDİ üzerinden kılavuzluk hizmeti alan tüm limanlar, aynı TDİ’de olduğu gibi, bölgede tekel konumuna geçen bir özel sektör işletmesinden hizmet almak zorunda bırakılmışlardır. Ayrıca şirketin hizmet vermeye başlaması süre gerektirdiğinden ve gemilerin kılavuz kaptan almaksızın limanlara yanaşması mümkün olmadığından, limanın “kılavuzsuz” kaldığı süreçteki tüm faaliyetleri askıya alınmak zorunda kalmıştır. Bu durumun yarattığı maddi kayıp bile limanların dönem sonu karlarını etkileyecek bir sonuca sebebiyet vermiş ve kurumsal girişimcinin özelleştirme yanlısı söylemlerini destekleyen bir tablo oluşmasına hizmet etmiştir. Belirsizlik taşıyan aktörler için gerçekleştirilen yasa değişiklikleri ile de “ayakları yere basan / düşünülmesi gereken” bir opsiyon olarak sunulan menfaat yapıları başarıya ulaşmış bir eylem tarzı olarak araştırmada “tarafsızlaştırma” kavramı ile açıklanmıştır.

Politik girişimcilerin kurumsal çözüm sürecinde direnç yaratacaklarını düşündükleri kişi veya kurumlara karşı geliştirdikleri eylemler aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmaktadır.

Tablo 5: Kurumların Çözülmesi Sürecinde Politik Girişimcilerin Geliştirdikleri Eylemler

Örgütsel Alan Merkezli Tanımlama	Sahip Olunan Gerçek Kimlik	Politik Girişimci Eylemi
Karar Alıcılar	Liman Müdürleri	Susturma / Pasifize Etme İşle ilgili temel gereklilikleri gerçekleştiremez hale getirme
Çalışanlar / İşçiler	Sendika	Yanına Çekme Politik vaatlerle girişimcinin söylemini güçlendirecek bilinçli ya da bilinçsiz eylemlerde bulunmasına sebep olma
Tamamlayıcılar	Kılavuzluk Hizmetleri	Tarafsızlaştırma Maddi vaatler ve çıkarlar işaret edilerek girişimcinin isteklerine uygun olmayan hareket tarzlarını engelleme

6.4. Sonuç

Araştırmada, bir kurumun çözülmesi sürecinde kurumsal girişimcilerin değişimi gerçekleştirmek amacıyla geliştirdikleri eylemlerin neler olduğunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla süreçte bir kurumsal girişimci formu olarak politik girişimci konumundaki devletin diğer kurumsal girişimcileri hangi yöntemler ile “oyun dışı” bıraktığı açıklanmakta ve elde edilen bulgular aracılığıyla kurumsal katkılar sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırma modeli, kurumsal çözülme sürecinde etkili olabileceği düşünülen üç kurumsal girişimci grubu üzerinden yapılandırılmıştır. Bunlardan ilki, alanda yasa koyma ve uygulama yetkisi ile kaynak dağılımını düzenleme otoritesi nedeniyle devlettir. İkinci kurumsal girişimci grubunu STK'lar olarak genelleştirilen, Türkiye'deki özel limanların tamamına yakınında örgütlü konumda bulunan bir işveren sendikası olarak Türkiye Liman İşletmecileri Derneği (TÜRKLİM) ve limanların hizmet verdiği tüm ulusal armatörlerin dahil olduğu ticaret örgütü olarak Deniz Ticaret Odası (DTO) oluşturmaktadır. Son aktör grubu ise, kamu limanlarının işletilmesinden sorumlu olarak süreci yöneten ve aldıkları stratejik kararlar ile değişimde pay sahibi olabilecekleri düşünülen kamu limanlarının genel müdürleridir. Araştırmanın kurgulandığı ve veri toplama sürecinin başladığı dönemde, belirlenen üç kurumsal girişimci grubu, mevcut kurumun çözülmesinde pay sahibi olabileceği düşünülen temel aktörlerdir. Fakat bulgular, bu konudaki ön kabullerimizi destekler durumda değildir. Kurumun çözülmesi değil, sürdürülmesi yönünde pay sahibi olduğu düşünülen işçi sendikasının kurumsal çözülme sürecine (bilinçli ya da bilinçsiz olarak) sunduğu katkı, ön kabullerde hesaba katılmayan bir durumdur. Bunun yanında limana hizmet veren tarafta yer alan bir örgütün süreçteki yıkıcı payı birincil verilerden elde edilen bulgular sonucunda ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, araştırmanın başlangıçtaki modeli, bulgular üzerinden farklı bir aktör grubunun ortaya çıkışı (bu noktada “ortaya çıkarılışı” demek daha doğru görünmektedir) ve kurumsal çözülmeye muhalif görünen bir örgütün, kurumsal girişimcinin uyguladığı stratejik eylemler ile alt mekanizmalarda süreci nasıl desteklediği, kurumsal girişimcilik literatürü açısından yeni bir bulguyu işaret etmektedir. Araştırmanın ilk kuramsal katkısı, kuramsal bir boşluğun doldurulması (gap-spotting) amacıyla, kurumsal girişimcilerin kendi menfaatleri doğrultusunda ve istedikleri değişim sürecini destekleyebilecek yeni bir örgütü “yaratabildikleri” argümanını sunmaktadır. Kurumsal girişimcinin, kurumsal çözülmeye muhalefet etmesi muhtemel bir “alt organını” önce tarafsız hale getirmesi sonrasında ise

kendi bünyesinden kopartarak dış bir oluşum şeklinde örgütlenmesine yasama erki aracılığıyla alan açması, değişim desteğini yaratma sürecindeki eylemlerini açıklamaktadır.

Araştırmanın bir diğer kurumsal çıktısının ise kurumsal girişimcilerin kurumsal çözümle sürecinde gerçekleştirdikleri eylemlere yapılan kavramsal katkılar olması hedeflenmektedir. Kurumsal girişimciler, kurumsal kuramda genellikle kurumların oluşması, kurumsallaşmalarının sağlanması ve sürdürülmesi süreçlerindeki eylemleri ile değerlendirilmektedir. Literatürde kurumsal girişimciler için temel başarı kriterleri, çevresel faktörler ile kültür, gelenek ve normların izin verdiği “boşlukları” lehlerine kullanarak kaynaklara erişebilmeleri üzerinden kurgulanmaktadır. Bu çalışma, kurumların çözülmesi noktasında kurumsal/politik girişimcilerin geliştirdikleri üç stratejik eylem tarzı ile literatüre kavramsal katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bunlardan ilki, kurumun çözülmesine yönelik gelişebilecek olası tepkilerin önünü kesmek, değişime direnç gösterme potansiyeli taşıyan aktörleri susturmak ve etkisizleştirmek olacaktır. Bu durum araştırmada “pasifize etme” kavramı ile açıklanmaktadır. İkinci eylem tarzı kişi ve/veya kuruluşların, çeşitli politik vaatler aracılığı ile girişimcilerin niyetlerini destekler hale getirilmeleridir. Süreç taraflar için bilinçli/planlı ya da bilinçsiz/plansız olarak ilerlesin, kurumun çözülmesi sürecinde kurumsal girişimcinin yanında görmek istediği aktörleri (kişi ve kuruluşları) kendi amaçları doğrultusunda kullanabildiğine işaret etmektedir. Bu eylem grubu araştırmada “yanına çekme” olarak kavramsallaştırılmaktadır. Son grupta ise henüz net bir direniş duruşu sergilemese de değişimi amaçlayan aktör ile uyumlu bir görüş geliştirmeme potansiyeli taşıyan taraflara yönelik olarak kurumsal girişimcinin uyguladığı eylem tarzları yer almakta ve bu eylemler “tarafsızlaştırma” kavramı ile açıklanmaktadır. Bu eylem tarzında kurumsal girişimcinin alandaki yaygın belirsizlik ortamından beslendiği ve kendi değişim öznesini aktörlerin kişisel kaygıları üzerine inşa ettiği iddia edilmektedir. Süreçle ilgili öngörude bulunamayan kişi ya da kuruluşların şahsi çıkarlarına hizmet edecek ya da onlara maddi tatminler sağlayacak opsiyonların gösterilerek fikirlerini en azından tarafsız hale getirmeleri ve süreç içerisinde destekçi olma potansiyeli taşımaları sağlanmaktadır.

Araştırmanın yukarıda bahsedilen kuramsal katkıları yanında, yöntemsel olarak da katkı sunması amaçlanmaktadır. Çalışmanın veri toplama ve analiz yöntemlerinde kullanılan “Genişletilmiş Vaka Yöntemi – Extended Case Study (ECS)” uluslararası ölçekte gerçekleştirilen özellikle toplumbilim araştırmalarında 2000’li yılların ortalarından itibaren kendisine yer bulmaya başlasa da yönetim yazınındaki çalışma alanı kısıtlı görünmektedir. Uluslararası yazında uygulama alanını farklı disiplinleri de içerecek şekilde genişletmeye başladığı söylenebilirse de Türkiye ölçeğinde kullanımı yok denecek kadar azdır. Gerçekleştirilen incelemede, ülkemizde 2019 yılında sosyoloji disiplininde yayınlanan bir doktora tezi (Yıldırım, 2019), ve 2020 yılında yayınlanan bir makale (Bulut, 2020) ve bir araştırma kitabı (Özdemir, 2020) dışında yöntemin kullanımına rastlanmamıştır. Her üç kaynaktan da verilen bilgiler sadece yöntemi sistematik hale getiren Buroway’ın makalesine verilen atıflar ve dayandığı temel ilkelerin özetlenmesi ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla yöntemin neleri işaret ettiği, araştırmalarda nasıl bir yol göstericiliği olduğu ya da araştırma sürecinin nasıl yapılandırılacağına dair sunduğu katkıya yönelik dilimize çevrilmiş açıklayıcı bir doküman bulunmamaktadır. Oysa ki yöntemin özellikle eleştirel yönetim çalışmalarında, mevcut göstergelerin altında yatan mekanizmaların açıklığa kavuşturulması ve sunduğu farklı okuma araçları ile kuramsal katkılar

sağlanması potansiyeli açısından gömülü teori çalışmalarına alternatif bir nitel araştırma modeli olarak geliştirilip kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Bu amaçla çalışmada kuramsal çalışmalarda yol gösterici olabileceği düşünülen genişletilmiş vaka yöntemine ilişkin detaylı bilgi verilmektedir. Yöntemin aşamaları, hem yöntemin geliştiricisi olarak kabul edilen Burrow, hem de farklı araştırma makaleleri üzerinden toplanan ikincil veriler ile detaylandırılmaktadır. Sonrasında yöntemin aşamaları araştırmanın süreçleri ile eşleştirilerek model kurgulanmakta ve böylelikle yöntemden faydalanmak isteyen araştırmacılar için bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada, araştırma süreci için katmanlı bir veri toplama modeli geliştirilmekte ve alandaki değişimi açıklayabileceği düşünülen farklı düzeylerdeki (mikro, mezo ve makro) aktör grupları belirlenerek sürece başlanmaktadır. Yöntemin öngördüğü şekilde yarı yapılandırılmış sorular öncelikle genel tutularak, sonrasında aktör gruplarına özgü olarak detaylandırılarak katılımcılara yöneltilmekte; fakat görüşme esnasında diyalog temelli bir görüşme ortamı oluşturularak, sadece sorulara bağımlı kalınmamaktadır. Farklı görüşmecilerden alınan bilgilerin de geri besleme ile tekrar görüşmecilere yönlendirilmesi sayesinde çok etaplı doğrulama yoluna gidilmektedir. Bu nedenle yöntem, veri toplama aşamasında her bir görüşmeci ile birden fazla temasın gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Genişletilmiş vaka yönteminde, bazı nitel araştırma yöntemlerinde karşımıza çıktığı şekliyle, görüşmeci sayısı gibi nicel değerler yerine, görüşmecinin alanı açıklayabilme kapasitesini ifade eden nitel değerlere odaklanılmaktadır. Araştırılan durumun özelliğine göre, sadece bir vakadan bile kuramsal kabulleri sarsabilecek genellemelere ulaşılabileceğini, önemli olanın “anormal/normal dışı” olarak kabul edilen durumun, farklı aktörler ile açıklanarak kuramsal çıktılar ile ilişkilendirilmesi olduğunu söyleyen yöntemin kullanımı “farklı seslerin” yaygınlaşması için kullanılabilir bir araştırma metodu sunmaktadır.

Araştırmanın temel sınırlılığı, liman endüstrisinde gerçekleştirilen özelleştirme yöntemlerinin tümünü kapsamına almıyor olmasıdır. Alanda meydana gelen değişimin temel sebebini açıklamak amaçlı olarak kullanılan politika transferi kavramı, tüm özelleştirme uygulamaları için kullanılabilir görünse de gerçekleştirilen uygulamalardan sorumlu olan devlet organlarının farklı özelleştirme yöntemleri için değişiyor olması, özelleştirme süreçlerini farklılaştırmakta ve genel bir çerçeve sunmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca, kurumsal çözümlere sürecini açıklayabilmek, mevcutta hizmet veren limanların araştırma kapsamına alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla devlet tarafından işletilen ve KİT özelliğine haiz limanların araştırma kapsamı içerisinde incelemeye alınması gerekli görülmüştür. Böylelikle yönetsel zafiyet sebeplerinin, tarihsel süreç içerisindeki farklılaşmaların ve değişime taraf olan ya da karşısında duran aktörlerin çekişmelerinin yarattığı baskıların izlenebilmesi mümkün olmaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamına sadece “işletme hakkının devri” yöntemi ile özelleştirilen kamu limanları alınmıştır. Örgütsel alanda kullanılan diğer özelleştirme yöntemleri olan “Yap-İşlet-Devret” ve “Kamu-Özel İş Birliği (KÖİ)” modeli özelleştirme yöntemlerinin kurumsal işin hem kurumların yaratılması hem de çözülmesi süreçleri özelinde incelenmesi, çok daha farklı ilişki ağlarının ve eylem tarzlarının açığa çıkartılmasını sağlayacaktır.

Son olarak gelecek çalışmalar için birtakım önerilerde bulunulacaktır. Araştırmada sunulan kuramsal katkıların farklı örgütsel alanlar için geçerliliğini kanıtlayabilecek araştırmalara ihtiyaç

duyulmaktadır. Özellikle, kurumsal girişimcinin alandaki değişime dönük destek mekanizmalarını yeni bir örgütsel oluşum yaratarak hayata geçirmesi argümanı, farklı örgütsel alanlardaki karşılığının açıklığa kavuşturulması açısından incelenmeye gereksinim duymaktadır. Değişim sürecinde kurumsal girişimcinin ihtiyaç duyduğu desteği yaratması için oluşturulan (ya da oluşumuna destek verilen) örgütsel yapının, değişim gerçekleştikten sonra da var olmaya devam etmesi durumunda hangi işlevsellik üzerinden devamlılığının sağlandığı araştırma nesnesi haline getirilebilir. Aksi örnek ile, kurumsal değişim tamamlandıktan sonra örgütsel devamlılığı sağlanamazsa, hangi açılardan meşru sayılarak sürece dahil olduğu tartışılabilir. Bunun yanında, araştırmada kavramsal katkı olarak verilen, kurumsal girişimcilerin değişim sürecinde geliştirdikleri eylem tarzlarının da farklı örgütsel alanlar ve kurumsal iş formları özelinde incelenmesi gerekli görülmektedir. Özellikle kurumların yaratılması sürecinde de benzer eylem tarzlarının uygulanıp uygulanmadığı değerlendirilebilir, yine kurumsal çözölme sürecinde gerçekleştirilen eylemler farklı örgütsel alanlarda test edilebilir.

Yazar Katkısı

KATKI ORANI	AÇIKLAMA	KATKIDA BULUNANLAR
Fikir veya Kavram	Araştırma fikrini veya hipotezini oluşturmak	Nesli ÇANKIRI Binali DOĞAN
Literatür Taraması	Çalışma için gerekli literatürü taramak	Nesli ÇANKIRI
Araştırma Tasarımı	Çalışmanın yöntemini, ölçeğini ve desenini tasarlamak	Nesli ÇANKIRI Binali DOĞAN
Veri Toplama ve İşleme	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlamak	Nesli ÇANKIRI
Tartışma ve Yorum	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak	Nesli ÇANKIRI

Çıkar Çatışması

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Agyemang, K. J., Berg, B. K. & Fuller, R. D. (2018). Disrupting the disruptor: perceptions as institutional maintenance work at the 1968 olympic games. *Journal of Sport Management*, 32(6), 567-580.
- Altun N. & Yayla, Y. E. (2020). Özelleştirmeye karşı alternatif yaklaşımlar: Osmanlı Devleti vakıf müessesesi örneği. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 9(2), 1149 -1172.
- Ateş, A. (2014). Türkiye'de liman özelleştirmeleri İskenderun liman örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 427-457.
- Battilana, J., Leca, B. & Boxenbaum, E. (2009). How actors change institutions: towards a theory of institutional entrepreneurship. *Academy of Management*, 3(1), 65-107.

- Boratav, K. & Türkcan E. (1993). *Türkiye’de sanayileşmenin yeni boyutları ve KİT’ler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bulut, Ç. K. (2020). Gazetecilerin gündelik hayat deneyimleri: sınırlılıklar, imkanlar, itirazlar. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, 22(1), 91-116.
- Burawoy, M. (1998). The extended case method. *Sociological Theory*, 16(1), 4-33.
- Callaghan, T. & Sylvester, S. (2021). Private citizens as policy entrepreneurs: evidence from autism mandates and parental political mobilization. *Policy Studies Journal*, 49(1), 123-145.
- Cilavdaroğlu, A.A. (2019). *Türkiye’de parlamenter sistem içinde kanuta dayalı politika yapımı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağlar, V., Esmer, S. & Oral, Z. (2010). Özelleştirme ve özelleştirme aşamasında olan limanların sektörel incelenmesi. *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Bildiriler Kitabı, Cilt 2*, 925-935.
- Demirbaş, M., & Türkoğlu, M. (2002). Kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 241-264.
- Dolowitz, D. & Marsh, D. (1996). Who learns what from whom: A review of the policy transfer literature. *Political Studies*, 44(2), 343-357.
- Fligstein, N. (2001). Social skill and the theory of fields. *Sociological Theory*, 19(2), 105-125.
- Fuenfschilling, L. & Truffer, B. (2016). The interplay of institutions, actors and technologies in socio -technical systems: an analysis of transformations in the australian urban water sector. *Technological Forecasting and Social Change*, 103, 298-312.
- Gülşen, A.Z. (2014). *Telekomünikasyon sektöründe özelleştirme, serbestleşme ve düzenlemelerin etkilerinin analizi: OECD ülkelerine yönelik uygulamalar*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hirsch, P. M. & Lounsbury, M. (1997). Ending the family quarrel: toward a reconciliation of “old” and “new” institutionalisms. *American Behavioral Scientist*, 40(4), 406-418.
- Jakobi, A.P. & Sommerer, T. (2012). International institutions and policy diffusion: sources–mechanisms impact. Workshop Proposal for the 2012 ECPR Joint Sessions, Holland, University of Antwerp.
- Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfı. (1997). *Kamu hizmetinde özelleştirme*. (1. Baskı). Ankara: KİGEM.
- Karlık, R. (1994). *Türkiye’de kamu iktisadi teşebbüsleri ve özelleştirme*. İstanbul: Esbank.
- Kilci, M. (1998). *Türkiye’de özelleştirme uygulamaları (1984-1998)*. Devlet Planlama Teşkilatı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Finansman Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Koçak, E. & Kişi, H. (2015). Liman özelleştirmeleri: Mersin limanı için beklentiler ve gerçekleştirmeler. *International Journal of Economic & Administrative Studies*, 8(15), 279-296.
- Kurt, A. (2018). *Türkiye’de özelleştirme politikalarının ekonomik boyutu ve işçi sendikalarının özelleştirmeye yaklaşımları: 1980-2015 dönemi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lawrence, T. B. & Suddaby, R. (2006). Institutions and institutional work. İçinde Clegg, S. R., Hardy, C., Lawrence, T. B., Nord, W. R. (Ed.), *Handbook of organization studies* (215-254). London: Sage Publications.
- Lawrence, T., Suddaby, R. & Leca, B. (2009). Introduction: theorizing and studying institutional work. İçinde Lawrence, T., Suddaby, R. & Leca, B. (Ed.) *Institutional work* (1-27). Cambridge: Cambridge University Press.
- Leca, B., Battilana, J. & Boxenbaum, E. (2008). *Agency and institutions: a review of institutional entrepreneurship*. Cambridge, MA: Harvard Business School.

- Lundqvist, L. J. (1988). Privatization: towards a concept for comparative policy analysis. *Journal of Public Policy*, 8(1), 1-19.
- Mackenzie, C. (2004). Policy entrepreneurship in Australia: a conceptual review and application. *Australian Journal of Political Science*, 39(2), 367-386.
- Maskin, E. S. (2000). Auctions, development and privatization: efficient auctions with liquidity-constrained buyers. *European Economic Review*, 44(4), 667-681.
- Mintrom, M. (2013). Policy entrepreneurs and controversial science: governing human embryonic stem cell research. *Journal of European Public Policy*, 20(3), 442-457.
- Mintrom, M. (2019). So You Want to Be a Policy Entrepreneur?. *Policy Design and Practice*, 2(4), 307 -323.
- Munir, K.A., (2005). The social construction of events: a study of institutional change in the photographic field. *Organization Studies*, 26(1), 93–112.
- Munir, K.A. & Phillips, N. (2005). The birth of the 'kodak moment': institutional entrepreneurship and the adoption of new technologies. *Organization Studies*, 26(11), 1665–1687.
- Ölmezoğulları, N. (2012). *Türkiye ekonomisinde yapısal uyum süreci ve istikrar*. (Tartışma metni). Türkiye Ekonomi Kurumu. (No.68).
- Özdemir, A. M. (2014). Kolektif emperyalizm. İçinde Özdemir, A. M. (Ed.), *Kolektif emperyalizm* (29-92). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Perkmann, M. & Spicer, A. (2008). How are management fashions institutionalized: the role of institutional work. *Human Relations*, 61, 811–844.
- Phillips, N. & Lawrence, T. B. (2012). The turn to work in organization and management theory: some implications for strategic organization. *Strategic Organization*, 10, 223–230.
- Serim, B. (1996). *Anayasa ve anayasa mahkemesi kararları ışığında özelleştirme*. Ankara: İzgi Yayınları.
- Süel, H. (2000). Telekomünikasyon sektöründe serbestleştirme ve özelleştirme çerçevesinde devletin rolünün yeniden belirlenmesi. İçinde Atıyas, İ. (Ed.), *Devlet reformu: devletin düzenleyici rolü*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV).
- Şahin, H. (2007). *Türkiye ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şahin, İ. (2019, Kasım). 17 yıllık AKP iktidarının bilançosu. <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/17-yillik-akp-iktidarinin-bilancosu-5427893/> adresinden alındı.
- Türk, Y.Z. (2014). *Türkiye'de özelleştirme uygulamalarının analizi*. (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). T.C. Kalkınma Bakanlığı, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türk-İş. (1999). *KİT'ler ve özelleştirme: iddialar ve gerçekler*. Ankara: Türk-İş Araştırma Merkezi Yayınları.
- Wadham, H., Urquhart, C. & Warren, R. (2019). Living with paradox in international development: an extended case study of an international NGO. *The European Journal of Development Research*, 31(5), 1263-1286.
- Yıldırım, B. (2019). *Konukseverlik etiği ve özne: İzmir'de mültecileri karşılama pratiklerinin genişletilmiş analizi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özgeçmiş

Nesli ÇANKIRI (Öğr. Gör.), Beykoz Üniversitesi Beykoz Lojistik Meslek Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Örgüt kuramları, yönetim felsefesi ve denizcilik işletmeleri konularında araştırmalar yapmaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi, Sakarya İktisat Dergisi, Çaç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi gibi dergilerde yayınları yer almaktadır.

Binali DOĞAN (Prof. Dr.), Marmara Üniversitesi İşletme Fakóltesinden emekli İşletme Profesörüdür. Araştırma alanları arasında yönetim felsefesi, sosyal bilim felsefesi ve örgüt kültürü konuları yer almaktadır. International Journal of Business and Social Research, Procedia-Social and Behavioral Sciences, International Business Research gibi dergilerde yayınları yer almaktadır.